

Posudek na bakalářskou práci

Název: Příběh vzdělané Romky

Autorka: Kateřina Brožová

Katedra psychologie, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011, 88 s.

Vedoucí práce: Mgr. a Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.

Tématem bakalářské práce Kateřiny Brožové se stala problematika vzdělávání Romů. Položila si otázku, jaké jsou důvody, které přispívají k úspěšné vzdělávací kariéře Romů. Řešila ji na základě případové studie mladé romské ženy, která v současnosti studuje na VŠ. Použila proto kvalitativní metodologii – polostrukturovaný rozhovor a metodu Osy života.

1. Struktura práce: Práce je přehledně strukturovaná. Obsahuje všechny oddíly, které se u žánru závěrečných prací očekávají. Zároveň jejich obsah konvenuje s očekáváním čtenáře. Řazení kapitol je logické a v zásadě graduje (pouze vidím jako redundantní dvojí zařazení subkapitol o rodičích a širší rodině – čtenář se nedozvídá nic nového).
2. Teoretická východiska: Teoretická východiska by se měla stát základem, resp. rámcem, v rámci něhož budou probíhat úvahy a interpretace autorky. A) V tomto směru Kateřina Brožová obstála. Jednak uvažovala o vztahu Romů ke vzdělání a jednak diskutovala i otázku etnické/kulturní identity. Patrně intuitivně chápala otázku identity jako klíčovou pro pochopení vztahu člověka ke vzdělání. Vzdělání je asi tedy podle autorky identitní záležitost, součást jeho sebevymezení, přes metaforu součást kulturního profilu příslušníka skupiny. Tento moment by bylo dobře více rozpracovat. B) Přestože chápu práci s literaturou jako zvládnutý úkol, domnívám se, že kdyby autorka pracovala více s literaturou své školitelky – vyšla přímo z ní, dokázala by lépe porozumět výpovědi informátorky (viz níže). Volba literatury je však právem autora/ky.
3. Metodologie: Zvolená metodologie byla správná, osa života velmi vhodná. Zajímavé by bylo také reflektovat pozici badatele ve výzkumu, vést úvahy o etice jeho práce a s ohledem na téma provést sebereflexi vlastního předporozumění tématu, což by pomohlo posléze při analýze dat (hovořím zde o metodologickém nástroji).
4. Analýza a interpretace dat:
  - a. Autorka velice hezky používá citace. Tím se text stává autentický, čtivý.
  - b. Ne vždy je ale z formulace textu zřejmé, zda autorka chápe výpověď v emické či etické perspektivě (viz bod 6 formulační zdatnost)
  - c. Z textu se mi trochu zdá, že autorka je při interpretacích dat vedena vlastním předporozuměním problematiky vzdělávání Romů. Je zde kladen akcent na hudbu, temperament (ten v rozhovoru informátorce také autorka nabízí jako romský), rané těhotenství jako typický znak pro Romy (etická perspektiva). Jiné aspekty, které informátorka verbalizuje, vůbec autorka nezmiňuje, nebo jim nepřikládá váhu, kterou si zaslouží. (např. téma víry, informátorka a podpora alias peníze).
  - d. V některých momentech tedy autorka málo naslouchá informátorce, a tu dokonce desinterpretuje (v duchu předporozumění) Kateřina Brožová se domnívá, že Ester před rodiči mluví sprostě, protože je s nimi ta pravá Romka!!! Ne ona se stydí, že tak před rodiči mluvila, protože před rodiči je to asi hanba mluvit sprostě!! (s. 39 x 83)

- e. Zde se vrátím k odkazu na publikace Markéty Levínské, resp. Bittnerové, Doubka, Levínské. Z hlediska interpretací je škoda, že autorka důsledněji nevytěžila publikaci Kulturní modely ve vzdělávání. Dokázala by lépe porozumět řeči, kterou Ester vede. Např. Autorka tlumočí výpověď informátorky, že je otci vděčná, že jí „hlídal“, protože se věnuje na rozdíl od sestřenic studiu. Autorka dospívá k závěru, že jeden z aspektů, které vedly k vytvoření kladného vztahu ke studiu, tento otcův postoj. Po přečtení zmiňované publikace by byla autorka citlivější. Spojila by citaci s další výpovědí Estery, kdy říká, že i její sestřenice byly hlídány, ale že si dělaly, co chtěly. Postata rozdílu tedy nebude jen ve výchovném tlaku rodičů – v tom, co říkají, ale v kompozici dalších prvků, které vedly k vytvoření jiného vztahu k sobě resp. ke vzdělání.
  - f. Zde se dostáváme zpět k identitě – kategorii, kterou Kateřina Brožová vtáhla do hry a ukazuje se, že správně. Nicméně by bylo užitečné udělat analýzu řeči informátorky. Ve výkladu o tom, co je pro informátorku romské a co bílé, by bylo prima sledovat, kdy Ester popisuje situace v první osobě jednotného x množného čísla (já X my) a kdy používá třetí osobu množného čísla (oni). Toto jsou velmi zřetelné identifikační projevy jedince a uvažování v těchto intencích by mohlo mnohé podhalit. Něco tam z toho je, ale něco se zase ztrácí.
  - g. Nicméně z textu jasně vyplývá že Estera se cítí být socializovaná Romka.
  - h. Oddíl věnovaný diskusi je velice pěkný.
5. Položená výzkumná otázka a odpověď na ní: Klíčové pro posouzení práce je, zda byla dobře postavena výzkumná otázka a zda autorka na ni dokázala na základě získaných dat odpovědět. V tomto směru práce má své rezervy. Byla sice položena relevantní otázka, do jisté míry i literatura zde vytvořila teoretický background. Nicméně v závěru autorka nedokázala využít diskusi, kterou vedla s literaturou, k jasné odpovědi na výzkumnou otázku. Čtenář se tedy verbis expresis nedozvídá, v čem spočívají ony důvody, proč oslovená mladá žena má doposud úspěšnou vzdělávací kariéru.
6. Formulační zdatnost: Na předloženém textu je jasně zřetelné, kdy se Kateřina Brožová v problematice cítí jistá, a kdy plnila obligátní položky textu. Na jednu stranu formulace odkazující ke krokům při řešení zadání nepůsobí vzletně, jsou ale jednoznačné. Na stranu druhou některé rychlé závěry čtenáře znejistují, jak autorka k takovému tvrzení dospěla (např. s. 32 o romské hudbě). Z hlediska stylistiky nerozumím, proč se informátorce někdy říká Ester a někdy Esterka – k pochopení vztahu badatele a informátora by právě pomohla subkapitola o reflexi badatele ve výzkumu.
7. Gramatické chyby: jsou i hrubé, není jich ale mnoho.

Přestože posudek vyznívá velmi kriticky, v podstatě si všímá detailů, které oponentku promyšlejší danou problematiku (nutno přiznat z jiné perspektivy) zaujaly. Tento odlišný paradigmatický přístup je v rámci odborné diskuse někdy přínosem, jindy se autoři mohou minout. Věřím, že podněty zde nabídnuté přispějí k návratu k datům a interpretacím alespoň v kontextu obhajoby.

Práce Kateřiny Brožové je založená na vlastních datech, z hlediska obsahu a struktury konzistentí. Odpovídá nárokům kladeným na bakalářskou práci. Doporučuji ji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.